

Protocol

Medicijnverstrekkingen en medische handelingen

WOORD VOORAF

Het navolgende document is opgesteld door de GGD ten behoeve van scholen (landelijk protocol). Veel leerkrachten, teams, scholen realiseren zich niet welke risico's er zijn bij het verstrekken van medicijnen en/of het uitvoeren van medische handelen.

In hoogst uitzonderlijke situaties zal de school (lees leerkracht/BHV-er) handelingen moeten verrichten met betrekking tot de lichamelijke gezondheid van kinderen. Als dat aan de orde is en de leerkracht/BHV-er is bereid hieraan mee te werken dan handelen we zorgvuldig volgens het protocol zoals opgesteld door de GGD. Maar ook wanneer kinderen zelf medicijnen nemen in school, dient dit door ouders gemeld te worden en worden afspraken vastgelegd (zie formulieren).

Ouders zijn te allen tijden verplicht wijzigingen in de lichamelijke gezondheid door te geven aan de school.

Noot: in levensbedreigende situatie dient iedereen te handelen naar vermogen en niet weg te lopen van de situatie!

INLEIDING

Leerkrachten worden regelmatig geconfronteerd met leerlingen die klagen over pijn die meestal met eenvoudige middelen te verhelpen is, zoals hoofdpijn, buikpijn, oorpijn of pijn ten gevolge van een insectenbeet. Ook krijgt de school steeds vaker het verzoek van ouders/verzorgers (lees vanaf nu ouders) om hun kinderen de door een arts voorgeschreven medicijnen toe te dienen. Een enkele keer wordt werkelijk medisch handelen van leerkrachten* gevraagd zoals het geven van sondevoeding, het toedienen van een zetpil of het geven van een injectie. De schoolleiding aanvaardt met het verrichten van dergelijke handelingen een aantal verantwoordelijkheden. Leerkrachten begeven zich dan op een terrein waarvoor zij niet gekwalificeerd zijn.

Met het oog op de gezondheid van kinderen en de risico's is het van groot belang dat zij in dergelijke situaties zorgvuldig handelen. Zij moeten daarbij over de vereiste bekwaamheid beschikken. Leerkrachten en schoolleiding moeten zich realiseren dat wanneer zij fouten maken of zich vergissen zij voor deze handelingen aansprakelijk gesteld kunnen worden.

We onderscheiden 3 situaties :

1. Het kind wordt ziek op school
2. Het verstrekken van medicijnen op verzoek
3. Medische handelingen

**Lees : alle personeelsleden, medewerkers en overblijfskrachten*

1. Het kind wordt ziek op school.

Regelmatig komt een kind 's morgens gezond op school en krijgt tijdens de schooluren last van hoofd-, buik- of oorpijn. Ook kan het bijvoorbeeld door een insect geprikt worden. Een leerkracht verstrekt dan vaak een 'paracetamolletje' of wrijft Azaron op de plaats van een insectenbeet.

In zijn algemeenheid is een leerkracht niet deskundig om een juiste diagnose te stellen. De grootst mogelijke terughoudendheid is hier dan ook geboden.

Uitgangspunt is dat een kind dat ziek is naar huis moet. De school zal, in geval van ziekte, **altijd** contact opnemen met de ouders om te overleggen wat er moet gebeuren. Ook wanneer we inschatten dat het kind met een eenvoudig middel gebaat is. We bellen liever teveel dan te weinig. Oudere kinderen kunnen ook zelf bellen; de leerkracht vraagt wel altijd om toestemming.

Problematisch is het wanneer de ouders en andere, door de ouders aangewezen personen, niet te bereiken zijn. Het kind kan niet naar huis gestuurd worden zonder dat daar toezicht is. De eigen leerkracht kan dan besluiten, eventueel na overleg met een collega, om zelf een eenvoudig middel te geven. Daarbij wordt ingeschat of alsnog een (huis)arts geraadpleegd moet worden. Bij twijfel: arts raadplegen. Ouders worden later geïnformeerd.

Een ogenschijnlijk eenvoudige hoofdpijn kan een uiting zijn van een veel ernstiger ziektebeeld. Het blijft ook zaak het kind voortdurend te observeren. Iedere situatie is anders zodat niet uitputtend alle signalen benoemd zijn, maar let op:

- toename van pijn
- misselijkheid
- verandering van houding (bijvoorbeeld in elkaar krimpen)
- verandering van de huid (bijvoorbeeld erg bleke of hoogrode kleur)
- verandering van gedrag (bijvoorbeeld onrust, afnemen van alertheid)

We realiseren ons dat we geen arts zijn en raadplegen bij twijfel altijd een (huis)arts. Dit geldt uiteraard ook wanneer de pijn blijft of de situatie verergert. De zorgvuldigheid die we hierbij in acht nemen is tenminste op het niveau alsof het ons eigen kind is.

De school moet voor deze situatie in bezit zijn van het toestemmingsformulier “ Het kind wordt ziek op school”. **Dit geldt dus voor alle leerlingen.**

Dit formulier wordt aan alle *huidige* ouders verstrekt met het verzoek dit ondertekend te retourneren.

Op het inschrijfformulier geven ouders al dan niet toestemming tot het verstrekken van eenvoudige medicijnen.

2. Het verstrekken van medicijnen op verzoek.

Kinderen krijgen soms medicijnen of andere middelen voorgeschreven die zij een aantal malen per dag moeten gebruiken, dus ook tijdens schooluren. Te denken valt bijvoorbeeld aan puffjes voor astma, antibiotica, of zelfs zetpillen bij toevallen. Ouders vragen dan aan de school of een leraar deze middelen wil verstrekken. Toestemming wordt schriftelijk vastgelegd.

Meestal gaat het niet alleen om eenvoudige middelen, maar ook om middelen die bij onjuist gebruik tot schade van de gezondheid van het kind kunnen leiden. We leggen daarom schriftelijk vast om welke medicijnen het gaat, hoe vaak en in welke hoeveelheden ze moeten worden toegediend en op welke wijze dat dient te geschieden. Ook de periode vast waarin de medicijnen moeten worden verstrekt, de wijze van bewaren/opbergen en de wijze van controle op de vervaldatum.

Ouders geven hierdoor duidelijk aan wat zij van school en leerkrachten verwachten en die weten op hun beurt weer precies wat ze moeten doen en waar ze verantwoordelijk voor zijn. Wanneer het gaat om het verstrekken van medicijnen gedurende een langere periode moet regelmatig met ouders overlegd worden over de ziekte en het daarbij behorende medicijngebruik op school. Een goed moment om te overleggen is wanneer ouders een nieuwe voorraad medicijnen komen brengen.

- We nemen de medicijnen alleen in ontvangst wanneer ze in de originele verpakking zitten en uitgeschreven zijn op naam van het betreffende kind. Liefst ontvangen we de medicijnen in een “medicijnendoosje” waardoor inzichtelijk is of een leerling op een bepaald tijdstip een medicijn ontvangen heeft.
- We lezen de bijsluiter zodat we op de hoogte zijn van eventuele bijwerkingen van het medicijn.
- We controleren de uiterste gebruiksdatum voor toediening
- We bewaren het medicijn volgens voorschrift.

Mocht de situatie zich voordoen dat een kind niet goed op een medicijn reageert of dat er onverhoopt toch een fout gemaakt wordt bij de toediening van een medicijn, wordt direct met de huisarts of specialist in het ziekenhuis contact opgenomen. Bij een ernstige situatie bellen we direct 112. We zorgen in alle gevallen dat we alle relevante gegevens bij de hand hebben (naam, geboortedatum, adres, huisarts en/of specialist van het kind, naam medicijn, welke reacties het kind vertoont of welke fout is gemaakt).

De school moet voor deze situatie in het bezit zijn toestemmingsformulier “Het verstrekken van medicijnen op verzoek”. **Dit geldt dus voor een beperkte groep leerlingen.**

3. Medische handelingen.

Het is van groot belang dat een langdurig ziek kind of een kind met een bepaalde handicap zoveel mogelijk gewoon naar school gaat.

In uitzonderlijke gevallen zullen ouders aan de school vragen handelingen te verrichten die vallen onder medisch handelen. Te denken valt daarbij aan het geven van sondevoeding, het meten van de bloedsuikerspiegel bij suikerpatiënten door middel van een vingerprikje.

In zijn algemeenheid worden deze handelingen door de thuiszorg of de ouders zelf op school verricht. In zeer uitzonderlijke situaties, vooral als er sprake is van een situatie die al langer bestaat, wordt door de ouders wel eens een beroep op school gedaan. Als school realiseren we ons, wanneer wordt overgegaan tot het uitvoeren van een medische handeling door een leerkracht, dat we daarmee bepaalde verantwoordelijkheden op ons nemen. Iedere school en iedere leerkracht bepaalt in dezen zijn/haar eigen grens. Dit hoeft niet onoverkomelijk te zijn, maar het is goed te realiseren wat hiervan de consequenties kunnen zijn. Het zal duidelijk zijn dat de ouders voor dergelijke ingrijpende handelingen vooraf hun schriftelijke toestemming moeten geven. Zonder toestemming van de ouders doet school/leerkracht helemaal niets.

Gezien de ingrijpendheid van de handelingen vraagt de schoolleiding een schriftelijke toestemming van de ouders (formulier "Medische handelingen"). ***Dit formulier geldt dus voor een enkele leerling***

Zie voor gebruik van een EpiPen bijlage 1.

Wettelijke regels.

Voor medische handelingen heeft de wetgever een aparte regeling gemaakt. De Wet Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (Wet BIG) regelt wie wat mag doen in de gezondheidszorg. De wet BIG is bedoeld voor beroepsbeoefenaren in de gezondheidszorg en geldt als zodanig niet voor onderwijzend personeel. Dat neemt niet weg dat in deze wet een aantal waarborgen worden gegeven voor een goede uitoefening van de beroepspraktijk aan de hand waarvan ook een aantal regels te geven zijn voor school en leerkrachten als het gaat om in de wet BIG genoemde medische handelingen. Bepaalde medische handelingen - de zogenaamde voorbehouden handelingen - mogen alleen worden verricht door artsen. **Anderen dan artsen mogen medische handelingen alleen verrichten in opdracht van een arts.** De betreffende arts moet zich er dan van vergewissen dat degene die niet bevoegd is, wel de bekwaamheid bezit om die handelingen te verrichten.

Aansprakelijkheid.

Vorenstaande is ook van toepassing wanneer een leerkracht bij een leerling een medische handeling verricht. Technisch gezien vallen deze personen niet onder de wet BIG. Deze geldt alleen voor medische en paramedische beroepen. Soms wordt school betrokken bij de zorg rond een ziek kind en wordt daarmee partner in de zorg. In zo'n geval kan het voorkomen dat ons gevraagd wordt om een medische handeling bij een kind uit te voeren. Deze, niet alledaagse, positie van de leerkracht moet hierbij serieus genomen worden. Daarom moet de betreffende persoon een gedegen instructie krijgen hoe hij de handeling moet uitvoeren. Het naar tevredenheid uitvoeren van deze handeling wordt schriftelijk vastgelegd in een bekwaamheidsverklaring. Zodoende wordt een zo optimaal mogelijke zekerheid aan kind, ouders, desbetreffende leerkracht en school gewaarborgd. Ook voor de verzekeraar van de school zal duidelijk zijn dat er zo zorgvuldig mogelijk is gehandeld. Dit betekent dat een leerkracht in opdracht van een arts moet

handelen die hem bekwaam heeft verklaard voor het uitvoeren van die medische handeling. De leerkracht is niet verplicht / kan niet verplicht worden hier bedoelde medische handelingen uit te voeren.

Binnen organisaties in de gezondheidszorg is het gebruikelijk dat een arts, of een door hem aangewezen en geïnstrueerde vertegenwoordiger, een **bekwaamheidsverklaring** afgeeft met het oog op eventuele aansprakelijkheden.

Heeft een leerkracht geen bekwaamheidsverklaring dan kan hij bij onoordeelkundig handelen aangesproken worden voor de aangerichte schade. De school is echter weer verantwoordelijk voor datgene wat de leerkracht doet. Kan een school een bekwaamheidsverklaring van een arts overleggen, dan kan niet bij voorbaat worden aangenomen dat de school onzorgvuldig heeft gehandeld. Als de school geen zicht heeft op de bekwaamheid van een leerkracht voor een bepaalde handeling, wordt geen medewerking verleend aan de medische handelingen. Een collega die wel een bekwaamheidsverklaring heeft, maar zich zelf niet bekwaam acht, bijvoorbeeld omdat hij deze handeling al een hele tijd niet heeft verricht, mag de handeling niet meer uitvoeren. Een collega die onbekwaam en/of zonder opdracht van een arts deze handelingen verricht is niet alleen civielrechtelijk aansprakelijk (betalen van schadevergoeding), maar ook strafrechtelijk (mishandeling).

Van toepassing is Clausule M6222 - Clausule Medische Handelingen en Medicijntoediening Onderwijs

Meeverzekerde is de aansprakelijkheid van de verzekeringnemer voortvloeiend uit het verlenen en uitvoeren van zorgtaken met een verpleegkundig karakter mits de betreffende werknemer / zorgverlener voor het verlenen en uitvoeren van die taken/handelingen over een aan hem/haar schriftelijk gedelegeerde bevoegdheid beschikt zoals bedoeld in de Wet Beroepen in de Individuele Gezondheidszorg (BIG) zoals beschreven in het Protocol Medicijnverstrekking en medische handelingen op basisscholen die wordt verstrekt door de GGD.*

Aan deze bevoegdheid zijn de volgende voorwaarden verbonden:

- de betreffende werknemer dient over de te verrichten handelingen adequaat te zijn geïnstrueerd door een daartoe bevoegde arts of verpleegkundige;*
- er dient een bekwaamheidsverklaring te zijn afgegeven door de arts die verantwoordelijk is voor de medische begeleiding van de leerling in kwestie*
- er moet toestemming zijn verleend door de ouders van de betreffende leerling.*

Er is geen dekking conform deze clausule als blijkt dat er niet is voldaan aan het gestelde in het genoemde protocol, tenzij verzekernemer aannemelijk maakt dat de schade niet is ontstaan en niet is verergerd door het niet voldoen aan het protocol.

**dit beleid is hierop gebaseerd.*

Mocht zich onverhoopt ten gevolge van een medische handeling een calamiteit voordoen dan nemen we direct contact op met de huisarts en/of specialist van het kind. Bij een ernstige situatie direct 112 bellen. We zorgen ervoor dat we dan alle relevante gegevens van het kind bij de hand hebben (naam, geboortedatum, adres, huisarts en specialist van het kind, welke handeling, welke calamiteit en welke verschijnselen bij het kind waarneembaar zijn).

Leerkrachten zullen handelen binnen de kaders van dit protocol. Dit laat onverlet dat het maken van een fout menselijk. Het burgerlijk wetboek vermeldt :*"in noodsituaties moet altijd hulp worden verleend, naar beste weten en kunnen"*.

HET KIND WORDT ZIEK OP SCHOOL/MEDISCHE INFO.
Verklaring toestemming tot handelwijze voor als het kind ziek wordt op school.

Het kan voorkomen dat uw kind gezond naar school gaat en tijdens de schooluren ziek wordt, zich verwondt, door een insect wordt geprikt of iets dergelijks. In zo'n geval zal de school altijd contact opnemen met de ouders, verzorgers of met een andere, door hen aangewezen, persoon. Een enkele keer komt het voor dat deze personen niet te bereiken zijn. Als deze situatie zich voordoet, zal de leraar (samen met een BHV-er) zorgvuldig afwegen of uw kind gebaat is met een "eenvoudige" pijnstiller of dat een arts geconsulteerd moet worden.

Als u met bovenstaande akkoord bent, wilt u dan dit formulier invullen. Gegevens die reeds bekend zijn hoeft u niet meer in te vullen.

Ondergetekende gaat akkoord met bovengenoemde handelwijze ten behoeve van:

Naam van het kind	
Geboortedatum	
Naam toestemming gevende ouder	
Telefoon thuis	
Telefoon werk vader	
Telefoon werk moeder	
GSM Vader	
GSM Moeder	
Naam huisarts	
Telefoon huisarts	
Te waarschuwen persoon, indien ouder(s)/verzorger(s) niet te bereiken zijn	
Naam	
Relatie tot kind (oma, tante e.d)	
Telefoon	

Mijn kind gebruikt:

MEDICIJNEN: naam: _____

Mijn kind is overgevoelig voor de volgende zaken:

ONTSMETTINGSMIDDELEN: naam: _____

SMEERSELTJES tegen bijvoorbeeld insectenbeten: naam: _____

PLEISTERS: naam: _____

OVERIG: naam: _____

Ruimte voor zaken die hierboven niet genoemd zijn:

Datum	Handtekening

Wilt u eventuele veranderingen zo spoedig mogelijk doorgeven aan de administratie van de school? Het is zeer belangrijk dat deze gegevens actueel zijn.

Toestemmingsverklaring tot het verstrekken van medicijnen op verzoek

Ondergetekende geeft toestemming dat het kind onder schooltijd zelf medicatie inneemt:

Naam van het kind	
Naam toestemming gevende ouder	
De medicatie is nodig voor	
Naam medicijnen	

Ondergetekende geeft toestemming voor het toedienen van de hieronder omschreven medicijn(en) aan:

Naam van het kind	
Geboortedatum	
Naam toestemming gevende ouder	
Telefoon thuis	
Telefoon werk vader	
Telefoon werk moeder	
GSM Vader	
GSM Moeder	
Naam huisarts	
Telefoon huisarts	
Naam specialist	
Telefoon specialist	
De medicatie is nodig voor	
Naam medicijnen	
Toediening op onderstaande tijden	
_____ uur	_____ uur
_____ uur	_____ uur
Medicijnen toedienen in de volgende situaties	
Dosering	
Wijze van toediening	
Wijze van bewaren	
Controle vervaldatum door (naam)	
Controle vervaldatum op (datum)	

MEDICIJNINSTRUCTIE: Er is instructie gegeven over het toedienen van de medicijnen op (datum)

Medicijninstructie gegeven op	
Door (naam)	
Functie	
Van instelling	
Aan (naam)	
Functie	

Ondergetekende, ouder/verzorger van genoemde leerling, geeft hiermee aan de school c.q. de hieronder genoemde leraar (leraren) die daarvoor een medicijninstructie heeft gehad, toestemming voor het toedienen van de genoemde medicijnen:

Naam leerkracht(en)	
Datum	
Handtekening	

Toestemmingsverklaring tot het uitvoeren van medische handelingen
--

Ondergetekende geeft toestemming voor uitvoering van de zogen. 'medische handeling' op school bij:

Naam van het kind	
Geboortedatum	
Naam toestemming gevende ouder	
Telefoon thuis	
Telefoon werk vader	
Telefoon werk moeder	
GSM Vader	
GSM Moeder	
Naam huisarts	
Telefoon huisarts	
Naam specialist	
Telefoon specialist	
De medicijnen zijn nodig voor onderstaande ziekte	
Naam medicijnen	
Beschrijving van de ziekte waarvoor medische handeling op school noodzakelijk is	
Omschrijving van de medische handeling	
De medische handeling moet plaatsvinden op de volgende tijdstippen	
De medische handeling moet plaatsvinden in de volgende situatie	
De medische handeling moet plaatsvinden op de volgende manier	
Extra opmerkingen	
Bekwaamheidsverklaring aanwezig	Ja/nee. Bij neen is de school -niet akkoord- met het verzoek van de ouders.

INSTRUCTIE, CONTROLE MEDISCH HANDELEN
--

Naam van het kind	
Instructie gegeven door (naam)	
Functie	
Van (instelling)	
Op (datum)	
Aan (naam)	
Functie	
Ondertekening akkoord instructiegever	

VERKLARING BEKWAAM UITVOEREN VAN MEDISCHE HANDELINGEN
--

Ondergetekende, bevoegd tot het uitvoeren van de hieronder beschreven handeling

(Beschrijving handeling :)

verklaart dat

Naam	
------	--

Functie	
---------	--

na instructie door ondergetekende in staat is bovengenoemde beschreven handeling bekwaam uit te voeren.

De handeling moet worden uitgevoerd ten behoeve van

Naam leerling	
---------------	--

Geboortedatum	
---------------	--

Het uitvoeren van de handeling is voor de leerling noodzakelijk wegens

De medische handeling moet plaatsvinden op de volgende tijdstippen

De medische handeling moet plaatsvinden in de volgende situatie

De medische handeling moet plaatsvinden op de volgende manier

Naam ondergetekende	
---------------------	--

Functie	
---------	--

Werkzaam aan/bij	
------------------	--

Plaats	
--------	--

Datum	
-------	--

Handtekening	
--------------	--

Bijlage 1.

Epipen

Het gebruik van een epipen doet zich alléén voor in **noodsituaties**.

Er is sprake van een noodsituatie, indien een extreme allergische reactie ontstaat. Het burgerlijk Wetboek vermeldt: "in noodsituaties moet altijd hulp worden verleend, naar beste weten en kunnen". Daar kunnen ook medische handelingen bij horen, als u de overtuiging heeft dat u niet snel genoeg de hulp van een arts of medisch deskundige kunt inroepen.

Dat impliceert echter niet dat er zonder bekwaamheidsverklaring kan worden gewerkt, immers de school is dan op de hoogte van de allergie en moet daarop anticiperen. Dit houdt ook in dat er meerdere personen een bekwaamheidsverklaring moeten hebben, zodat altijd iemand aanwezig is met een dergelijke verklaring. (Bijlage 4).

Een noodsituatie kan zich bijvoorbeeld voordoen bij personen met een ernstige pinda-allergie, die (sporen van) pinda's binnenkrijgen. Zij zijn zodanig allergisch dat een anafylactische shocktoestand kan ontstaan, en levensreddend handelen nodig is. *Een shocktoestand is een acute levensbedreigende toestand waarbij de druk in de bloedvaten te laag is om de vitale lichaamsfuncties in stand te houden. Deze toestand is onder andere te herkennen door acute ernstige benauwdheid, duizeligheid en/of flauwvallen.*

Bij bovenstaande levensbedreigende situatie is adrenaline het geneesmiddel van eerste keus en is toediening ervan aangewezen. *Adrenaline verwijdt de luchtwegen en laat de bloeddruk stijgen door vernauwing van bloedvaten en stimulering van de hartwerking.*

In noodsituaties is het injecteren van een adrenalineoplossing na optrekken uit een ampul moeilijk en tijdrovend. Daarom zijn er voorgevulde adrenalinepennen met een automatisch injectiemechanisme (bijv. de EpiPen[®], of Anapen[®]) verkrijgbaar voor toediening in de spier.

Om bekwaam te raken in het gebruik van een epipen, moeten patiënten, ouders, of in dit geval leerkrachten, geïnstrueerd en getraind worden in het gebruik van deze automatische injectiepen. Zij moeten deze handeling regelmatig toepassen, of oefenen door middel van een epipentrainer. Dit is een speciale pen, zonder naald, waarbij de handeling kan worden geoefend. Deze is onder andere te verkrijgen bij arts of apotheker. Een bekwaamheidsverklaring (bijlage 4) dient te worden ingevuld en afgegeven door een arts. Zie hiervoor ook het hoofdstuk: Aansprakelijkheid.

Het gebruik van de epipen betekent per definitie dat de reactie zeer ernstig is of als zeer ernstig wordt ingeschat. Gebruik de EpiPen echter ook bij twijfel. In alle gevallen moet er na gebruik van de pen zo spoedig mogelijk medische controle en indien nodig verdere behandeling plaatsvinden. Bel dan ook altijd 112. Het kan gebeuren dat door een verkeerde inschatting van de ernst van de reactie, de pen gebruikt wordt terwijl dit achteraf niet noodzakelijk blijkt. Behoudens soms kortdurend (15-30 minuten) hartkloppingen, spiertrillingen, een gejaagd gevoel, bleekheid en hoofdpijn, levert dit in de meeste gevallen evenwel geen ernstige bijwerkingen op. Patiënten met reeds bestaande aandoeningen, zoals hartritmestoornissen, verhoogde oogboldruk, diabetes (suikerziekte) en onbehandeld schildklierlijden moeten wel alert zijn op eventuele bijwerkingen en in zo'n geval (meteen) een arts raadplegen.